
Fredrik Torisson, recension 7/11 2021 I SDS

Malmhattanism. Nordic Academic Press.
Dan Hallemar är arkitekturskribent.

I vår föreställning om vad en stad är finns en tanke om att den inte får stå still, att den måste röra sig framåt, gärna återuppfinna sig själv. Ingenstans blir denna idé mer synlig än i skyskraporna. De bryter sig ur det statiska – det jämnrå – och säger något om framtiden. Skyskrapornas historia blir därför också en berättelse om denna stadens rörelse – önskad eller verklig.

I ”Malmhattanism”, skriver Fredrik Torisson om skyskrapornas plats i Malmös historia. Ordet som utgör bokens titel är ett försök att särskilja en specifik typ av skyskrapa som växt fram i Malmö under de senaste decennierna.

Men han börjar i historien. Först har vi Kockums huvudkontor (1958), SDS-huset (1965) och Kronprinsen (1964), som inte riktigt bryr sig om staden, utan har en egen logik bortanför stadsbilden. Kronprinsen vill ersätta staden runtomkring och erbjuda något bättre än det som finns där.

Sedan kommer Sheraton, Torson och höghusdrömmarna vid Hyllie. De är främmande fåglar, spekulationer, byggda för att genom sin annorlundahet påverka stadens självbild eller för att en byggherre ska tjäna pengar. Om Turning Torso skriver Torisson att inget ”annat byggprojekt i Sverige under tvåtusetalet så framgångsrikt har kommit att symbolisera staden där det byggs”. Den bär på idén om ett nytt Malmö.

Sedan är vi framme vid vår tid: Malmhattanism-byggnaderna Malmö Live i Västra hamnen och den ännu obbyggda Culture Casbah i Rosengård. De är kopplade till idén om staden som en dynamisk miljö.

Vad berättar då denna utvecklingslinje om Malmö som stad?

De bästa böckerna om arkitektur gör som Torissons bok den här kopplingen mellan staden och tiden, ideologierna och förväntningarna. Det är en delvis snårig bok. Torisson vill hitta rörelserna bakom allt som händer och ibland blir det svårt att förstå de glidningar i betydelse som byggnaderna berättar om.

Men hur man än vänder och vrider på saken så står Turning Torso i mitten av berättelsen om samtidens Malmö. Historien som kom före och efter cirklar i luften runt denna byggnad. Malmö på 1990-talet och början av 2000-talet är fortfarande ett av de intressantaste exemplen i landet på postindustriell förvirring och handlingskraft och ”Malmhattanism” blir trots allt en upplysande resa tillbaka till denna tid.

Jag flyttade till Malmö 1995, före bron och Torson men efter Saabfabriken. Jag minns staden och tiden som jazzkvällar på Fredmans, improvisationsteater på Ensembleteatern, fantastiska utställningar på Malmö konsthall, spelningar för 40 kronor på KB (Klubb A-kassa!), poesifestival på restaurang Möllan med Rut Hillarp, Tambourine Studios i Sofielund.

Staden rörde på sig, det var min känsla. Om man vill förpacka den i ett ord som passar in i en förväntan om framtidens stad så var den dynamisk. Det var en fantastisk tid och plats och

inget av det hade med skyskrapor att göra. Ändå fanns kanske kärnan i Malmhattanismen just i denna känsla.

Malmö Live och Culture Casbah bär på en idé om ”värdebaserad stadsutveckling”, som genererar det man kallar ”urbant kapital”. Detta kapital innehåller sådant som attraktivitet, atmosfär, ”dynamiska mellanrum”, spontana möten, inspiration och kommersiella valmöjligheter.

Om Torson sög upp viljan att skapa en ny bild av Malmö, skulle Malmhattanismens skyskrapor framstå som naturligt framvuxna ur stadens dynamik, eller rentav visa ”att staden redan är en dynamisk plats”. Men samtidigt ska de tillföra staden energi, vara ett verktyg för att ”drömmarnas horisont ska vidgas”.

Var det röksignalerna från Malmö 1995 – meddelanden från en stad där så mycket tycktes möjligt igen – som hade nått fram till stadshuset och ville ta fast form i höga hus?

Inte riktigt. Det är fortfarande bilden av Malmö som är det viktiga. Malmö stad formulerar det själva i skriften ”Bilden av Malmö”: ”Att aktivt och målinriktat arbeta med bilden av Malmö är att bygga ett starkt varumärke”. Skyskraporna vill växa ur den lokala jorden, men man kommer att bli besviken om man går upp till takbaren på Malmö Live och tror att det ska vidga drömmarnas horisont. Kanske är det symptomatiskt att Malmhattanismens slutpunkt – Culture Casbah, en vertikal gata i Rosengård – aldrig tycks bli av.

Skyskrapan kunde inte bära alla dessa förväntningar; de krävde en annan form, ett annat tilltal. Skraporna som arkitektur kommer ändå alltid att vara en idé om makten över berättelsen, över vad orden fylls med, över stadsrummen och de som får tillgång till dem.

En skyskrapa kan inte komma underifrån, hur mycket den än vill. Skrapan formas och formuleras av den politiska, finansiella eller ideologiska maktens spekulation i framtiden. Drömmen den nya staden.

Även om man fortsätter att bygga höga hus i Malmö, så verkar höghusen – så som man till exempel anar dem bakom tågstationen – mest vara höga hus och ingenting mer. Inga berättelser om staden, inga symboler för framtiden, bara ett sätt att utveckla mark på.

Vad är en framåtrörelse i en stad – hur syns den och för vem behöver den vara synlig?

Sedan 1990-talet har Malmö letat efter symboler för den stad som den vill vara. Kanske blev Malmhattanismens skyskrapor slutet på en epok där det var höga hus som skulle manifesteras rörelsen mot något nytt. Det är i så fall ett tecken på en stad som växt upp, mognat och inte behöver synas – utan kan verka istället. Och låta idén om stadens framtid märkas med andra medel.

Dela artikeln

Dan Hallemar